

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет історії та філософії

**НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ
КУРСОВИХ І ДИПЛОМНИХ РОБІТ**

Методичні вказівки

*для студентів спеціальностей 032 Історія та археологія,
033 Філософія, 034 Культурологія*

**Одеса
2019**

УДК 93:378.4(477.74-21)(075.8)

Рекомендовано до друку Вченою Радою факультету історії та філософії
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(протокол № 5 від 20 лютого 2019 р.)

Упорядники: *О. М. Луговий*, к.і.н., доцент; *Л. В. Новікова*, к.і.н., доцент, *Н. О. Петрова*, к.і.н., доцент; *О. О. Синявська*, к.і.н., доцент (*керівник колективу*); *І. І. Старовойтова*, к.філос.н., доцент; *І. В. Сумченко*, к.філос.н., доцент.

Рецензенти:

О. А. Довгополова, д.філос.н., професор, професор кафедри методології пізнання

О. В. Сминтина, д.і.н., професор, зав.кафедри археології та етнології України ОНУ імені І. І. Мечникова.

Написання, оформлення та захист курсових і дипломних робіт. Методичні вказівки для студентів спеціальностей 032 Історія та археологія, 033 Філософія, 034 Культурологія / Факультет історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова. — Одеса, 2019. — 36 с.

У методичних вказівках вміщено загальні положення, рекомендації з написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт для здобувачів вищої освіти та викладачів факультету історії та філософії спеціальностей 032 Історія та археологія, 033 Філософія, 034 Культурологія. Методичні рекомендації розроблені на основі нормативних документів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова із залученням матеріалів попередніх видань.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ (Л.В.Новікова).....	4
НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ	
КУРСОВОЇ І ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ (О.О.Синявська).....	7
Титульна сторінка (О.О.Синявська).....	8
Зміст (О.О.Синявська).....	10
Вступ (І.І.Старовойтова).....	11
Основна частина (О.М.Луговий, Н.О.Петрова).....	15
Посилання (І.В.Сумченко).....	18
Висновки (І.І.Старовойтова).....	20
Список джерел та літератури (О.М.Луговий, О.О.Синявська).....	21
Додатки (О.О.Синявська).....	23
ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	24
Завдання на дипломну роботу (І.В.Сумченко).....	24
Допуск дипломної роботи до захисту (Л.В.Новікова).....	24
Захист дипломної роботи в Екзаменаційній комісії (О.М.Луговий).....	26
ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ	
ТА ЛІТЕРАТУРИ (О.О.Синявська).....	27
ДОДАТКИ (Л.В.Новікова, О.О.Синявська, І.В.Сумченко).....	29

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Згідно «Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова» (грудень 2017, введено в дію з 1 січня 2018 р.) та «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова» (2018 р.), а також навчальним планам факультету історії та філософії Університету, написання курсових та дипломних робіт є обов'язковою складовою навчального процесу на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) освітніх рівнях.

Курсова робота є однією з форм самостійної роботи здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) освітніх рівнях, мета якої полягає у поглибленому дослідженні конкретних наукових напрямів, тем, що є складовими частинами дисципліни, в межах якої виконується робота. Курсова робота може мати міждисциплінарний характер і виконуватися в межах спеціалізації чи спеціальності, та має виявляти результати процесу формування загальних та фахових компетентностей, знань та вмінь здобувачів вищої освіти, передбачених відповідною освітньою програмою.

Тематика курсових робіт визначається кафедрами, викладачі яких щорічно оновлюють списки тем. Здобувачі вищої освіти мають право на вільний вибір теми, а також можуть запропонувати власну тему для дослідження, вибір якої має бути обґрунтований і узгоджений з науковим керівником від кафедри.

Тему магістерської курсової рекомендується узгоджувати з темою майбутньої магістерської дипломної роботи. У такому випадку курсова робота має докладно розкривати питання теоретичного, джерелознавчого та історіографічного характеру.

Як правило, здобувачі вищої освіти працюють над курсовими роботами, тематика яких відповідає науково-дослідницьким темам кафедр. Захист

курсів робіт по спеціальності відбувається на кафедрах відповідно заздалегідь встановленому графіку, в присутності наукового керівника і всіх членів комісії.

На завершальному етапі навчання в університеті виконуються дипломні роботи, які є складовою частиною атестації здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» та «магістр».

Дипломні роботи є формою самостійної роботи здобувачів вищої освіти, що передбачає постановку та глибоке вивчення наукових проблем, які відносяться до напрямків та тем, що є складовими частинами дисципліни, в межах якої виконується робота. Дипломні роботи можуть мати міждисциплінарний характер, необхідний для вирішення конкретних наукових та практичних завдань.

Мета дипломної роботи полягає у виявленні глибини ознайомлення здобувача вищої освіти з обраною проблематикою в межах своєї спеціальності. Випускник має продемонструвати необхідні компетентності загального та фахового характеру, знання та вміння, відповідні кваліфікації. Особливістю дипломних робіт є те, що вони мають виявити в першу чергу рівень теоретичної підготовки здобувача, особливості його наукового світогляду, академічну доброчесність. Згідно «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців ОНУ імені І.І.Мечникова» (2018 р.) дипломні роботи проходять перевірку на плагіат.

Дипломні роботи виконуються за освітнім рівнем «бакалавр» на 4 курсі денної форми навчання (на 5 курсі заочної форми навчання), за освітнім рівнем «магістр» – на другому році навчання.

Дипломні роботи за освітнім рівнем «бакалавр» мають виявити досвід, отриманий здобувачем вищої освіти під час написання курсових робіт. Вони мають бути самостійними дослідженнями, виконаними на основі принципів

академічної доброчесності. Крім того, дипломна робота має виявити спроможність здобувач вищої освіти обирати методику дослідження, надавати виважений аналіз історіографії та джерельній базі, ставити мету дослідження та визначати його завдання, отримувати необхідні наукові результати. Здобувач вищої освіти має продемонструвати використання дисциплінарних (згідно спеціалізації) та, в разі потреби, міждисциплінарних підходів.

Дипломні роботи за освітнім рівнем «магістр» мають виявити рівень теоретичної підготовки випускника, здатність концептуального або комплексного мислення, спроможність дослідження науково-дослідних проблем, що мають наукову новизну та практичну цінність. Дипломна робота має відображати рівень фахової підготовки здобувача, його готовність до професійної діяльності відповідного рівня, до самостійної постановки та рішення дослідницьких задач, послідовність і, водночас, неординарність мислення. Вона має виявляти факт набуття випускником компетентностей, які визначають його здатність успішно реалізувати себе у професійній діяльності або під час навчання на третьому, науково-освітньому, рівні.

Особливу увагу необхідно приділити оформленню дипломної роботи, яке демонструє ступінь відповідальності та внутрішньої дисциплінованості.

Як правило, здобувачі вищої освіти працюють над дипломними роботами, тематика яких відповідає науково-дослідницьким темам кафедр. Здобувач має право на вільний вибір теми дипломної роботи, як зі списку, запропонованого кафедрою, рекомендацією наукового керівника, так і самостійно, узгоджуючи свій вибір з науковим керівником. Тема дипломної роботи із зазначенням наукового керівника закріплюється наказом ректора університету на підставі рішення кафедр та рапорту декана факультету. Разом з науковим керівником здобувач вищої освіти має заповнити завдання на дипломну роботу, поставити свій підпис.

Науковим керівником дипломної роботи може бути викладач випускаючої кафедри, який має науковий ступінь та/або вчене звання.

Науковий керівник здійснює керівництво написанням дипломної роботи, проводить консультації, перевіряє чернетки та готовий текст, готує випускника до процедури захисту. Перед захистом дипломна робота проходить рецензування (рецензент пропонується кафедрою (може бути зовнішнім) і призначається деканом), а також перевірку на плагіат.

Захист роботи відбувається в Екзаменаційній комісії факультету, на основі «Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії в ОНУ імені І. І. Мечникова» (2017 р.).

Після захисту дипломні роботи передаються на зберігання до Наукової бібліотеки Університету.

НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ І ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Курсові та дипломні роботи подаються до захисту у вигляді друкованого тексту, оформленого з використанням комп'ютерної техніки.

Всі курсові / дипломні роботи виконуються державною мовою.

Загальний обсяг основного тексту роботи (без врахування титульного аркушу, змісту, додатків та списку джерел та літератури) для здобувачів вищої освіти спеціальностей *032 Історія та археологія, 033 Філософія та 034 Культурологія* складає:

- для курсової роботи – 25-40 сторінок,
- для дипломної роботи на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» – 40-70 сторінок,
- для дипломної роботи на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» – 70-100 сторінок.

Технічне оформлення курсових та дипломних робіт виконується за наступними критеріями: кегль 14 Times New Roman звичайний; міжрядковий інтервал 1,5; відступи на сторінці зверху та знизу по 2,5 см, ліворуч – 3 см,

праворуч – 1 см; абзац зрівняний по ширині, відступ першого рядка кожного абзацу 1,27 см.

Порядковий номер сторінки розміщується у правому верхньому куті. Крапка після номеру сторінки не ставиться. На титульній сторінці та на сторінці змісту номер не ставиться, але вона враховується в загальній нумерації. Робота має бути переплетена або зброшурована і у завершеному вигляді повинна містити:

Титульний аркуш

Зміст

Перелік умовних позначень (за необхідності)

Вступ

Основну частину

Висновки

Список джерел та літератури

Додатки (за необхідності).

Титульна сторінка. Містить послідовно розташовані по вертикалі такі елементи, які є обов'язковими для всіх здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Для *курсової роботи* послідовність розташування інформації наступна:

1. Назва університету – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
2. Назва факультету – Факультет історії та філософії.
3. Назва кафедри.
4. Курсова робота (виконується жирним шрифтом кегль 16)
5. Тема роботи (береться в лапки і виконується жирним шрифтом кегль 16).
6. Інформація про автора роботи: курс навчання, форма навчання, шифр і назва спеціальності, прізвище, ім'я та по-батькові (повністю та у родовому відмінку).

7. Інформація про наукового керівника: науковий ступінь (доктор або кандидат наук), вчене звання (професор або доцент), прізвище та ініціали, підпис. Науковий ступінь та вчене звання вказуються у скороченому вигляді (д.і.н., д.філос.н., к.і.н., к.філос.н., проф., доц.). Потім – прізвище й ініціали. На наступному рядку – підпис наукового керівника.

Звертаємо увагу, що у пунктах 6-7 вирівнювання реквізитів – праворуч.

8. Внизу по центру вказують місто та рік захисту роботи.

Для *дипломної роботи* послідовність розташування інформації наступна:

1. Назва університету – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
2. Назва факультету – Факультет історії та філософії.
3. Назва кафедри.
4. Дипломна робота (виконується жирним шрифтом кегль 16)
5. Ступінь вищої освіти, який здобуває випускник (бакалавр/магістр).
6. Тема роботи українською мовою (береться в лапки і виконується жирним шрифтом) та англійською мовою (береться в лапки).
7. Інформація про автора роботи: форма навчання, шифр і назва спеціальності, прізвище, ім'я та по-батькові (повністю та у називному відмінку).
8. Інформація про наукового керівника: науковий ступінь (доктор або кандидат наук), вчене звання (професор або доцент), прізвище та ініціали, підпис. Науковий ступінь та вчене звання вказуються у скороченому вигляді (д.і.н., д.філос.н., к.і.н., к.філос.н., проф., доц.). Потім – прізвище й ініціали. На наступному рядку – підпис наукового керівника.
9. Інформація про рецензента: науковий ступінь (доктор або кандидат наук), вчене звання (професор або доцент), прізвище й ініціали. Звертаємо увагу, що у пунктах 7-9 вирівнювання реквізитів – праворуч.

10. Інформація про рекомендацію до захисту: номер протоколу, дата засідання кафедри та підпис, прізвище, ініціали завідувача кафедри (вирівнювання – ліворуч).

11. Інформація про захист у ЕК: номер протоколу, дата засідання, оцінка та підпис, прізвище, ініціали голови ЕК (вирівнювання – праворуч).

У пунктах 10-11 здобувач вищої освіти уміщує лише реквізити, а заповнюють їх відповідно завідувач кафедри та голова ЕК.

12. Внизу по центру вказують місто та рік захисту роботи.

Зразок оформлення титульних аркушів див. у Додатку А.

Зміст. Сторінка змісту роботи розміщується після титульної. Зміст оформлюється у вигляді таблиці, де наводяться назви всіх структурних підрозділів роботи та вказується номер сторінки, на якій вони починаються:

Вступ.....	N
Розділ 1. Назва розділу	NN
Розділ 2. Назва розділу.....	...NN
2.1. Назва підрозділу.....	NN
2.2. Назва підрозділу.....	NN
Розділ 3. Назва розділу.....	NN
3.1. Назва підрозділу.....	NN
3.2. Назва підрозділу.....	NN
Висновки.....	NN
Список джерел та літератури.....	NN
Додатки.....	NN

До формулювання назв розділів і підрозділів дипломної (курсової) роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість, послідовне і точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи. Важливо відзначити, що назви розділів (підрозділів) не повинні дублювати назву всієї роботи.

Перелік умовних позначень/скорочень складається у разі, якщо в роботі використано маловідомі скорочення, символи, позначення та інше. Їх перелік має бути поданий в роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед Вступом. Перелік друкують двома колонками, в яких ліворуч наводять скорочення, а праворуч – їх детальне розшифрування.

ВСТУП є відповідальною частиною курсової чи дипломної роботи, яка демонструє теоретичну підготовку здобувача вищої освіти й розкриває сутність та стан дослідження наукової проблеми (завдання) та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Вступ має містити наступні обов'язкові елементи у такому порядку:

- ✓ встановлення актуальності теми дослідження та обґрунтування необхідності проведення дослідження;
- ✓ формулювання мети і завдань дослідження;
- ✓ визначення об'єкта та предмета дослідження;
- ✓ встановлення хронологічних і територіальних меж дослідження (рекомендовано всім студентам при необхідності залежно від обраної теми дослідження; є обов'язковим для студентів спеціальності 032 Історія та археологія);
- ✓ визначення дослідницької методики та розгляд сукупності методів, за допомогою яких проводилось дослідження;
- ✓ огляд опрацьованих джерел та літератури (для дипломних робіт магістрів обов'язково має бути винесений в окремий розділ роботи);
- ✓ обґрунтування структури роботи.

Для магістрів необхідним є висвітлення особистого внеску автора в розробку даної проблематики та апробації результатів наукового дослідження в публікаціях автора (зазначити яких, а перелік публікацій необхідно ввести

до Списку джерел та літератури) та у вигляді виступів на наукових конференціях (зазначити на яких конференціях відбувалася апробація).

Вступ не лише орієнтує в подальшому розкритті теми, а й містить усі необхідні її кваліфікаційні характеристики. Тому основні складові вступу треба розглянути детальніше.

Встановлення актуальності теми роботи.

Актуальність (лат. *actualis* – дієвість) теми – це важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної науки (філософії, історії, культурології) та перспективам її розвитку, практичним завданням відповідної сфери діяльності. Вона характеризується співвідношенням між тим, що відомо з даної проблеми і що досліджується здобувачем вищої освіти вперше.

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми обґрунтовують актуальність та доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки. Актуальність теми – обґрунтування актуальності досліджуваної проблеми, її наукової, соціальної, суспільної значущості.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить в межах однієї сторінки коротко викласти головне:

- ✓ сутність проблеми або наукового завдання;
- ✓ соціальну значущість проблеми;
- ✓ вирішення конкретних часткових питань, що сприяють якісним змінам у науці.

Важливою складовою актуальності є формулювання *проблемної ситуації*, яка відображає стан об'єкта дослідження в реальній суспільній практиці та вимоги науки й суспільства до його більш ефективного функціонування. Саме вибір проблеми значною мірою визначає стратегію дослідження взагалі й напрями наукового пошуку зокрема або визначення, де проходить межа між знанням й незнанням про предмет дослідження.

Якщо здобувач вищої освіти вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він має зазначити це у вступі.

Формулювання мети і завдань дослідження. Робота над розкриттям обраної проблеми має опиратися на чіткі орієнтири, які і забезпечуються формулюванням мети та завдань дослідження. *Мета* дослідження має бути сформульована лаконічно, це кінцевий результат, на досягнення якого спрямовано дослідження.

Мета курсової / дипломної роботи реалізується через вирішення відповідних конкретних завдань. Формулюючи мету, не слід вживати слова «дослідження...», «вивчення...», тому що вони вказують на засіб її досягнення, а не на саму мету. Між метою та кінцевим результатом дослідження має існувати тісний зв'язок. *Завдання* дослідження конкретизують шлях досягнення поставленої мети і формулюються у вигляді конкретних тез: «вивчити...», «проаналізувати...», «встановити...», «з'ясувати...», «обґрунтувати...» та ін. Формулювати завдання слід зрозуміло, стисло, конкретно, оскільки опис їх вирішення становить зміст розділів і підрозділів курсової / дипломної роботи, а назви розділів роботи мають відповідати конкретним завданням і результатам дослідження.

Про досягнення мети й вирішення конкретних завдань слід зазначити у *висновках* курсової / дипломної роботи. Якщо мету й завдання дослідження сформульовано не точно, це свідчить про недостатнє осмислення дипломантом головного наукового результату, до якого він прагне.

Визначення об'єкта і предмета дослідження. *Об'єкт* дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення, це те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. *Предмет* дослідження міститься в межах об'єкта, це ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в курсовій / дипломній роботі і є головними, визначальними для конкретного дослідження.

Один і той же об'єкт може бути предметом різних досліджень і навіть наукових напрямів. Отже, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом – те, що в цьому об'єкті має наукове пояснення. Об'єкт і предмет дослідження, як категорії наукового процесу, співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Встановлення *хронологічних і територіальних меж* дослідження відбувається у відповідності до хронології досліджуваних явищ та меж їх поширення і мають бути узгоджені з предметом вивчення у даній дослідницькій роботі.

Визначення дослідницької методики. Дослідницька методика є сукупністю методів (грецькою *methodos* – спосіб пізнання, шлях до чогось) та прийомів дослідження. Обрання методів дослідження як головного інструментарію дослідника є важливим етапом у процесі вивчення проблеми.

Методи дослідження подають у вигляді переліку, але перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи – слід коротко і змістовно визначати, що саме досліджується тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Огляд джерел та літератури з теми дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи, є обов'язковою частиною вступу для курсових робіт. Для дипломних робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» відповідно до теми дослідження ця частина може бути розглянута у вступі, а може бути винесена в окремий розділ. Для дипломних робіт на здобуття освітнього ступеня «магістр» огляд джерел та літератури має бути обов'язково винесений в окремий розділ роботи.

Огляд має бути систематизованим аналізом опрацьованих джерел та літератури, значущості, переваг і недоліків вивчених робіт для розкриття теми дослідження. Загальна характеристика вивчених *джерел* має продемонструвати знання здобувачем вищої освіти усього комплексу джерел зі своєї дослідницької проблеми, володіння прийомами зовнішньої та внутрішньої

критики джерела, а також значущість того чи іншого джерела для даного дослідження. Аналіз джерельної бази проводиться згідно із загальноприйнятою класифікацією джерел. Опрацьовану у курсовій / дипломній роботі *літературу* рекомендовано аналізувати, обираючи проблемно-тематичний, хронологічний, географічний підходи чи їх поєднання. В межах кожної групи варто зазначати найцінніші для вивчення обраної проблеми праці, характеризувати методологію автора (авторів), наводити оцінку їхнього внеску в дослідження історії розвитку проблеми, розкриття теми чи її окремих аспектів.

В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного опису цієї роботи у Списку джерел та літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про рівень висвітлення в літературі основних аспектів теми.

Обґрунтування структури роботи. У кінці вступу бажано розкрити структуру курсової / дипломної роботи, подати перелік її структурних елементів, обґрунтувати послідовність їх викладу, вказати обсяг дослідження, тексту, списку використаних джерел та літератури, додатків. Структура роботи зазвичай тісно пов'язана з дослідницькими завданнями, тому аргументація структури має опиратися на зміст відповідного підрозділу вступу.

ОСНОВНА ЧАСТИНА РОБОТИ

Здобувач вищої освіти мусить не лише декларувати але й справді дотримуватись при написанні роботи принципів об'єктивності, системності та комплексності. Для здобувачів спеціальності 032 Історія та археологія особливо важливим є принцип історизму.

Відповідним до принципів має бути і стиль написання роботи. Курсова / дипломна робота має бути написана із дотриманням **наукового стилю мовлення**, уникаючи зворотів, характерних для публіцистичного чи художнього стилю. Його характерною особливістю є формально-логічний

спосіб викладу матеріалу, смислова закінченість, цілісність і зв'язність. Фразеологічно підкреслюються послідовність розвитку думки, наявність дискусії, причинно-наслідкові зв'язки, підсумок, висновок.

Пропонуємо взяти до уваги прийняті у наукових дослідженнях визначення:

сутність думки	приклад
опису послідовності розвитку думки	<i>спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже, таким чином та ін.</i>
заперечення	<i>проте, тим часом, але, тоді як, тим не менше, аж ніяк</i>
причинно-наслідкові відношення	<i>таким чином, тому, завдяки цьому, внаслідок цього, крім того, до того ж</i>
перехід від однієї думки до іншої	<i>раніше ніж перейти до..., звернімося до..., розгляньмо..., зупинимося на..., розглянувши, перейдемо до..., необхідно зупинитися на..., необхідно розглянути...</i>
підсумок, висновок	<i>отже, таким чином, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок..., підсумовуючи, слід сказати...</i>

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу, що можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень («за повідомленням», «як свідчить», «на думку» та ін.). При згадуванні в тексті прізвищ учених, громадських діячів ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (М. Грушевський, а не Грушевський М.). Наукові пошуки описуються звичайно за допомогою особових дієслівних форм на *-но* і *-то* (одержано, вирішено, проаналізовано та ін.). Стиль писемної наукової мови – це безособовий монолог, тому виклад звичайно ведеться від третьої особи.

Загальноприйнятими для наукових робіт є скорочення: а) після перерахування (та ін. – та інше, і т. д. – і так далі, і т. п. – і тому подібне); б) при посиленнях (див. – дивись, пор. – порівняй); в) при позначенні цифрами століть

і років (ст. – століття, ст. ст. – століття, р. – рік, рр. – роки, н. е. – наша ера). Слова «та інші», «і таке інше» всередині речення не скорочуються. Не рекомендується скорочувати слова «так званий», «наприклад». Для нумерації століть прийнято використовувати римські цифри.

Кожен розділ починається з наведення номеру розділу та його назви:

Розділ 1

НАЗВА РОЗДІЛУ

Текст розділу розпочинається з абзацу після пропущеного рядка.

В разі необхідності розділи розбиваються на підрозділи. Вони нумеруються та мають свою назву. Номер підрозділу складається з двох цифр: з номеру розділу та порядкового номеру власне підрозділу.

Новий підрозділ починається з абзацу після вільного рядка. Номер та назва підрозділу друкується шрифтом 14 кегль Times New Roman жирний маленькими літерами.

Текст підрозділу друкується відразу за його назвою в тому ж рядку:

1.1. Назва підрозділу. Текст підрозділу.

Текст розділу не може починатися з назви підрозділів: їм має передувати коротенький вступ, де формулюється предмет дослідження у розділі.

Кожен розділ (в разі необхідності – й підрозділи) мають закінчуватися висновками, які логічно підсумовують розгляд матеріалу в кожному розділі та в цілому узгоджуються з перспективною метою роботи.

За необхідності до авторського тексту вводиться цитування з джерела або дослідницької літератури. Цитування виокремлюється «лапками» та обов'язково супроводжується посиланнями на джерело цитати. Наведення фрагментів тексту за відсутності лапок та відповідно оформленого посилання кваліфікується як плагіат та є приводом для недопущення роботи до захисту. Тим більш неприпустимим є безпосереднє залучення в роботі значних фрагментів тексту з дослідницької літератури як без так і з посиланням.

Цитування з джерел не повинні займати більше третини сторінки, в іншому випадку їх необхідно винести в додаток.

Цитування з джерел за можливості даються за академічними виданнями. Цитування зі стародавніх латинських, грецьких, а також середньовічних авторів можуть супроводжуватись вказівкою не на сторінку, а на параграф та розділ за академічним виданням.

У випадку звернення до дослідження, яке перевидавалось кілька разів із доповненнями та виправленнями, для цитування перевага віддається останньому за часом з доступних видань.

При цитуванні джерела іноземного походження цитату слід подати в доступному академічному перекладі або у власному перекладі з мови оригіналу. Подвійний переклад (наприклад, українською з доступного російськомовного перекладу) може викривити зміст. У випадку проведення стилістичного, філологічного чи семіотичного аналізу, а також якщо є сумніви у коректності перекладу, фрагмент джерела може бути наведений також мовою оригінала.

Цитати мають бути абсолютно точні. Пропуск фрагментів в тексті позначається трьома крапками. Якщо пропущено ціле речення, або більше - трьома крапками в <кутових дужках>. В [квадратні дужки] виносяться будь-які коментарі, введені студентом в текст цитування. За недоступності необхідного для дослідження видання джерела є допустимим цитування, запозичене з дослідницької літератури з вказівкою на дослідження, з якого була запозичена цитата.

Посилання. У тексті курсової / дипломної роботи обов'язково потрібно наводити цитати і робити посилання на джерела та літературу, використані здобувачем вищої освіти під час написання дослідження. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування джерела, дають необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст.

У курсовій / дипломній роботі використовуються позатекстові посилання, тобто посилання в тексті слід зазначати порядковим номером за списком джерел та літератури, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1 – 7]...». Наголошуємо, що порядковий номер, зазначений у посиланні, має точно відповідати порядковому номеру зі списку джерел та літератури.

Як правило, в курсовій / дипломній роботі використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей тощо, тому в посиланні у такому разі необхідно точно вказати номер сторінки (аркуш архівного документу, параграф тексту джерела). Посилання на конкретні сторінки першоджерела робиться наступним чином: після цитати в квадратних дужках потрібно вказати порядковий номер твору згідно зі списком літератури та сторінку, наприклад [10, с.34].

Недослівне приведення витягу з якого-небудь твору, виклад ідей, думок того чи іншого автора не виділяється лапками, але також забезпечується посиланням на джерело, наприклад [див.: 15, с.120-122].

Якщо посилання робиться на кілька джерел, то вони вказуються через крапку з комою: [5, с.78; 6, с.456].

Якщо в тексті курсової /дипломної роботи згадується твір (і твори) в цілому, то в посиланні вказується тільки порядковий номер зі списку літератури. Наприклад: «Історії Одеси присвячені дослідження П. І. Петренка, В. Я. Янковської, К. В. Іванова [10; 15; 45]».

Якщо твір цитується не за оригіналом, то слід на це вказати наступним чином: [цит. за: 5, с.234].

Коли треба підкреслити, що джерело, на яке робиться посилання, – лише одне з багатьох, де підтверджується, або висловлюється, або ілюструється положення основного тексту, то в таких випадках використовують слова «(див., наприклад, ...)», «(див., зокрема, ...)» .

Відсутність посилань на цитовані твори або відсутність цитованих джерел у списку джерел та літератури є неприпустимим.

ВИСНОВКИ – це синтез накопиченої в основній частині наукової інформації, тобто послідовний, логічний, чіткий виклад головних результатів дослідження. Головна мета висновків – підведення підсумків виконаної роботи.

Висновки до курсової / дипломної роботи в цілому повинні містити головні наукові результати, отримані здобувачем вищої освіти особисто, показати його пріоритети у розв’язанні наукової проблеми, її значення для науки і практики. Крім цього, важливо вказати на новизну, теоретичну й практичну цінність дослідження, а також інколи виникає необхідність зазначити шляхи продовження дослідження, конкретні завдання, які майбутнім дослідникам доведеться вирішувати в першу чергу.

Висновки часто подаються окремими лаконічними положеннями, що відповідають поставленим завданням, у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців, оскільки це дисциплінує виклад матеріалу, їхня послідовність визначається логікою побудови дослідження. У самому жє тексті роботи, наприкінці кожного розділу роботи, варто давати короткий висновок-підсумок щодо матеріалу, який викладений у розділі.

У висновках слід наголосити на тому, що мету дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання вирішено. Висновки повинні бути оригінальними в даній галузі. Основна вимога до заключної частини – не повторювати зміст вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

Таким чином, висновки до курсової / дипломної роботи є не звичайним переліком отриманих результатів проведеного дослідження, а їх підсумковим синтезом, тобто формулюванням того нового, що внесено здобувачем вищої освіти у вивчення і розв’язання проблеми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ наводиться в кінці роботи, має спільну з основним текстом нумерацію сторінок, але не входить до загального обсягу роботи. Список формується з накопичених під час роботи джерел та

літератури, подається в алфавітному порядку за категоріями, які відповідають характеру обраної теми.

Список літератури повинен включати тільки ті джерела та літературу, на які є посилання в тексті роботи. Спочатку розміщується список джерел, які поділяються на архівні матеріали та опубліковані джерела. За необхідністю, джерела можуть подаватись окремими розділами: документи, мемуари та спогади, листування, інтерв'ю, преса. Послідовність розміщення цих груп джерел у «Списку» залежить від характеру обраної теми та їх значення для її висвітлення. Використану у роботі літературу розташовують після джерел і, як правило, не розподіляють на групи. Опис кожної бібліографічної одиниці починається з нового рядка з абзацу.

«Список» має наскрізну нумерацію. Кожна частина «Списку» побудована за алфавітом: розпочинати слід з літератури кириличного алфавіту, потім – латинський алфавіт, в кінці – інші шрифти.

Оформлення списку джерел та літератури курсової / дипломної роботи здійснюється відповідно до **ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»**. (Рекомендовані приклади оформлення наведені у Додатку Б).

Елементи бібліографічного запису (заголовок і бібліографічний опис) та знаки пунктуації в бібліографічному посиланні, незалежно від його призначення та виду, подають згідно з ДСТУ ГОСТ 7.80 і ДСТУ ГОСТ 7.1 з урахуванням таких особливостей:

- ✓ у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у бібліографічному описі у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою) не повторюють;
- ✓ за потреби у заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначати більше ніж три імені авторів;
- ✓ замість знака «крапка й тире» («. – »), який розділяє зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні рекомендовано

- застосовувати знак «крапка» (при цьому в межах одного документа застосування в бібліографічних посиланнях розділових знаків уніфікують);
- ✓ відомості, запозичені не з титульної сторінки документа, дозволено не брати у квадратні дужки;
 - ✓ після назви дозволено не зазначати загального позначення матеріалу («Текст», «Електронний ресурс», «Карти», «Ноти» тощо — перелік згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1);
 - ✓ у складі вихідних даних дозволено не подавати найменування (ім'я) видавця;
 - ✓ у складі відомостей про фізичну характеристику документа можна зазначати або його загальний обсяг (наприклад: 285 с.), або номери сторінок, на якій подано об'єкт посилання (наприклад: С. 19-21);
 - ✓ дозволено не наводити відомостей про серію та Міжнародний стандартний номер.

Пропонується звернути увагу на такі деталі оформлення:

- Записи інтерв'ю оформлюються відповідно до специфіки джерела зберігання інформації (якщо це архівний документ – відповідно до правил оформлення архівних джерел). Якщо опитування проводилось автором роботи (здобувачем вищої освіти), допустимо наступне оформлення інтерв'ю:

Прізвище І. П., рік народження, місце проживання:

Семенова Марія Іванівна, 1923 р.н., с. Михайлівка Саратовського р-ну Одеської області.

- Якщо автор посилається на матеріали комплексних польових етнографічних досліджень, доцільно зазначити назву населеного пункту, рік проведених досліджень:

Матеріали польових досліджень с. Іванівка Одеської області, 2003 р. Архів автора (або зазначити автора досліджень).

Посилання на предмети-археологічні джерела доцільно використовувати лише тоді, коли автор роботи безпосередньо з ними працював. В разі, якщо з

джерелом автор ознайомився, використавши його опис (як друкований, так і рукописний (звіт)), посилатися слід на опис за правилами бібліографічних посилань. Відповідно в посиланні слід надати офіційне найменування речі (як її названо в документації на її зберігання), потім за подвійною косою рисою навести назву установи, де річ зберігається та через тире місце знахідки (пам'ятка, поселення, випадкова знахідка) а далі – внутрішні дані, які дозволяють остаточно ідентифікувати річ. Останні можуть відрізнятися в залежності від системи зберігання, прийнятої в установі:

Вінець. Фрагмент кухонної посудини з прокресленим орнаментом // Наукові фонди ІА НАН України. Поселення Печера. Кол. № 72. Інв. № 12897.

Скребок кінцевий на пластині // Одеський археологічний музей НАН України. З розкопок Буго-Дністровської експедиції 1972 року. Акт прийняття № 3 від 03.04.1987. Польовий номер 1232.

ДОДАТКИ до роботи розміщують наприкінці дослідження після списку джерел та літератури.

Додатки є ілюстративним матеріалом до тексту роботи, тому вони можуть включати портрети, зображення різного характеру, включно з зображеннями тексту матеріалів, використаних у роботі тощо. Важливим елементом додатків можуть стати карти, таблиці зі статистичними матеріалами, графіки, світлини.

Нумерація сторінок у Додатках подається окремо. Самі додатки нумеруються літерами. Якщо обсяг додатків дорівнює або перевищує обсяг основного тексту роботи за кількістю сторінок, то їх переплітають окремою текою. Додатки не входять у загальний обсяг роботи. Вони можуть бути включені до тексту роботи у випадку, якщо є результатом розробки самого автора (наприклад, складені ним особисто графіки або карти-схеми).

У випадку, якщо ілюстративний та статистичний матеріал, наведений у додатках, запозичений з інших наукових джерел, додатки мають супроводжуватися переліком посилань. Вони вміщуються безпосередньо під

даним додатком, разом з його номером та описом. За наявності додатків різного роду (таблиць, рисунків, карт тощо) вони групуються таким чином, щоб найповніше ілюструвати проблему, що розглядається.

Додатки мають бути узгоджені з основним текстом роботи та зі списком джерел та літератури.

ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Завдання на дипломну роботу

Дипломна робота подається на кафедру у супроводі Завдання на дипломну роботу. Цей документ містить у наступній послідовності:

1. Прізвище, ім'я та по батькові дипломанта та тему дипломної роботи; Прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь і вчене звання наукового керівника дипломної роботи; номер та дату наказу про затвердження теми.
2. Строк подання здобувачем вищої освіти дипломної роботи
3. Зміст (перелік) завдань, які необхідно виконати у дипломній роботі.
4. Дата видачі завдання.
5. Календарний план виконання дипломної роботи.

Допуск дипломної роботи до захисту

По завершенню праці над дипломною роботою здобувач вищої освіти засвідчує авторство своїм підписом на останній сторінці. Здобувачу також рекомендується за Положенням, ухваленим в Університеті, написати заяву стосовно відсутності плагіату.

Оформлена за всіма вимогами дипломна робота передається для остаточного розгляду науковому керівникові. Науковий керівник оцінює як наукові якості роботи, включно з відповідністю висновків поставленим у роботі дослідницьким завданням, так і її оформлення, стиль викладу, грамотність. Окрема увага звертається на ступінь використання здобувачем вищої освіти

рекомендацій наукового керівника, отриманих під час консультацій та перевірки чернеток структурних елементів роботи.

Висновки наукового керівника стосовно можливості допуску роботи до захисту в Екзаменаційній комісії оформлюються письмово у його відзиві. Відзив має бути наданий у друкованій формі. Дипломна робота разом з відзивом наукового керівника та електронним варіантом, ідентичним паперовому тексту, передається на кафедру не менш, ніж за 15 робочих днів до початку роботи Екзаменаційної комісії. Це є важливим з огляду на необхідність передати роботу на розгляд рецензента, який має підготувати вчасно рецензію. На засіданні кафедри на підставі відзиву наукового керівника приймається рішення про допуск або недопуск дипломної роботи до захисту. З огляду на необхідність дотримання принципів академічної доброчесності, робота з ознаками плагіату до захисту допущена бути не може. Висновок наукового керівника та висновок кафедри по кожній дипломній роботі оформлюється витягом з протоколу засідання кафедри, який подається в деканат, та у Поданні голові Екзаменаційної комісії.

Після рекомендації кафедри дипломна робота передається на рецензування. Склад рецензентів (внутрішніх або зовнішніх, у тому числі представників інших наукових та освітянських установ м. Одеси та ін.) затверджується наказом ректором на підставі рапорту декана факультету з урахуванням пропозицій випускаючої кафедри.

Рецензент вивчає зміст та оформлення дипломної роботи і представляє фаховий висновок, в якому вказує на позитивні якості дипломної роботи та на її недоліки, рекомендує (або не рекомендує) роботу до захисту і виставляє оцінку за 100-бальною та національною шкалою оцінювання. Здобувач вищої освіти має право ознайомитися з рецензією, щоби підготувати відповіді під час захисту на висловлені з боку рецензента зауваження.

Рецензія має бути підготована у друкованій формі. Текст рецензії разом з дипломною роботою має бути переданий до Екзаменаційної комісії не пізніше, ніж за 1 день до захисту роботи.

Захист дипломної роботи в Екзаменаційній комісії

Прилюдний захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії. Процедура захисту наступна:

1. Випускник у своєму вступному слові протягом 10 хвилин формулює мету та завдання дипломної роботи, дає оцінку рівня вивчення проблеми в історіографії; характеризує опановані джерела, наводить висновки, до яких він дійшов внаслідок свого дослідження. Висвітлення висновків дослідження має становити не менше половини часу, відведеного на вступне слово.

2. Випускник відповідає на запитання щодо змісту своєї роботи як членів Екзаменаційної комісії, так і інших присутніх під час захисту. Оцінюється повнота відповіді та рівень обізнаності випускника у новітніх тенденціях досліджуваної проблеми. Запитання не можуть виходити за межі предмету досліджень дипломної роботи.

3. Науковий керівник у своєму виступі протягом 3-4 хвилин стисло характеризує основні здобутки й прорахунки випускника.

4. Рецензент у своєму виступі протягом 3-4 хвилин визначає своє ставлення до роботи та публічно оголошує свою оцінку дипломної роботи за 100-бальною та національною шкалою оцінювання.

5. Випускник у заключному слові відповідає на висловлені зауваження стосовно його роботи, обґрунтовує і захищає положення і висновки, які містяться в ній.

Оцінка дипломної роботи визначається на закритому засіданні Екзаменаційної комісії відкритим голосуванням. Критеріями для підсумкової оцінки є: якість поданої роботи, її новизна, самостійність, значимість, вміння автора переконливо і аргументовано захищати свої висновки під час захисту,

оцінка, яку виставив рецензент, а також загальний рівень професійної підготовки, яку випускник виявив під час захисту. Нагадуємо, що оцінка виставлятиметься за 100-бальною шкалою згідно існуючих нормативних вимог.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 47 с. (Національний стандарт України).
2. ДСТУ ГОСТ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП УкрНДНЦ, 2007. 16 с. (Національний стандарт України).
3. Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polozhennya_pro_org_osvit-proc.pdf (дата звернення 02.01.2019).
4. Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова // Офіційний веб-сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/control-study.pdf> (дата звернення 01.02.2019).

5. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців // Офіційний веб-сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/acad_council/polozhennya-antiplagiat-22-02-2018.pdf (дата звернення 01.02.2019).
6. Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова // Офіційний веб-сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/dek/exam-komiss.pdf> (дата звернення 01.02.2019).
7. Методичний посібник з написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт / упоряд. С. В. Ковальський, О. М. Луговий, Л. В. Новікова та ін; відпов. ред. В. Г. Кушнір. Одеса, 2016. 54 с.
8. Методичні вказівки з підготовки та написання дипломної роботи для студентів філософського факультету / Укладачі О.В.Чайковський, К.В. Ушакова, І.В. Сумченко / Одеський нац. ун-т імені І.І.Мечникова. Одеса, 2015. 22 с.
9. Методичні вказівки студентам історичного факультету з оформлення випускних робіт / упор. О. В. Сминтина, В. М. Хмарський. Одеса, 2011. 28 с.

ДОДАТКИ

Додаток А-1. Зразок оформлення титульного аркушу курсової роботи

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра нової та новітньої історії

(повна назва кафедри)

Курсова робота

на тему: «Ірландське питання у парламенті Великої Британії наприкінці
XIX – на початку XX ст.»

Студентки III курсу
денної форми навчання
спеціальності 032 Історія та археологія
Остапенко Анни Олександрівни
Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І.

Національна шкала _____
Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Одеса-2019

Додаток А-2. Зразок оформлення титульного аркушу дипломної роботи

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування факультету)

Кафедра культурології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«Ідеали Ренесансу у творчості Уолтера Релі»****«Назва англійською мовою»**

Виконала: студентка денної форми навчання

спеціальності 034 Культурологія

Остапенко Олена Олександрівна

Керівник к.філос.н., доц. Іваненко Л. І. _____

Рецензент к.і.н., доц. Романченко А. П.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2019 р.

Захищено на засіданні ЕК № __

протокол № __ від _____ 2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)_____
(прізвище, ініціали)_____
(підпис)_____
(прізвище, ініціали)**Одеса – 2019**

**Додаток Б. Рекомендовані приклади бібліографічного оформлення згідно
ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання.
Загальні положення та правила складання.**

Книги

Один автор

1. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2016. 172 с.

Два і більше авторів

1. Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризики: навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

Упорядники, редактори, керівники авторського колективу

1. Правова основа діяльності органів державної влади / упоряд. П. М. Любченко. Харків, 2010. 321 с.

Багатотомний документ

1. Франко І. Твори: у 50 т. Т. 45. Київ, 1986. 480 с.

Енциклопедії

1. Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін.; НАН історії України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2003. Т. 1. 671 с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

1. Акулов М. Архівно-слідчі справи репресованих (20-ті – 50-ті рр.) як історичне джерело : методика використання // Студії з архівної справи та документознавства. Київ, 1997. Т. 2. С. 33–39.

Бібліографічні покажчики

1. Українські архівісти (XIX–XX) : біобібліогр. довід. / Держкомархів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд.: І. Б. Матяш (кер.). Київ, 2007. 748 с.

Автореферати дисертацій

1. Войцехівська І. Н. Історичне джерелознавство у творчості В. С. Іконникова: автореф. дис....д-ра іст. наук: 07.00.06; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2000. 34 с.

Електронні ресурси

1. Берташ В. Пріоритети визначила громада // Голос України: електрон. версія газ. 2012. № 14. URL: <http://www.qolos.com.ua/userfiles/file/040812/040812-u.pdf> (дата звернення: 06.01.2019).

Додаток В-1. Пам'ятка науковому керівникові

Науковий керівник курсової або дипломної роботи призначається кафедрою. Керівництво курсовою або дипломною роботою як формами самостійної роботи здобувачів вищої освіти здійснюється передусім під час спеціальних консультацій у визначені дні. Науковий керівник допомагає визначитися з темою роботи, яка має бути сформульована у вигляді наукової проблеми і відповідати (бажано) напрямку або дослідницьким темам, що розробляються на відповідних кафедрах. Тема магістерської дипломної роботи ні в якому разі не має співпадати з темою бакалаврської дипломної роботи.

Науковий керівник допомагає здобувачу визначитися з метою роботи, дослідницькими завданнями, методологією та методикою наукового дослідження, дає рекомендації з питань накопичення джерельної бази та її аналізу, стосовно розгляду та структурування історії дослідження обраної проблеми. Науковий керівник має орієнтувати студента на отримання висновків, які мають наукову новизну, заохочувати його до підготовки наукових публікацій за темою курсової або дипломної роботи, а також до апробації свого дослідження на студентських наукових конференціях та в наукових гуртках чи лабораторіях.

Для забезпечення послідовності у роботі здобувача вищої освіти над дипломною роботою науковий керівник разом з ним має скласти календарний план у вигляді спеціальних Завдань (форма додається).

Науковий керівник має проводити постійний моніторинг стану роботи студента над своїми курсовими та дипломними, допомагати вирішувати виникаючі при цьому проблеми наукового характеру, має звертати увагу на необхідність використання та постійного вдосконалення академічного стилю викладу, на обов'язковість вичитування роботи перед поданням остаточного варіанту на предмет граматичних, орфографічних тощо помилок. Також науковий керівник має всіляко сприяти правильному оформленню роботи відповідно вимогам до курсових та дипломних робіт, звертати увагу на якість оформлення бібліографічного списку, частоту посилань на літературу та джерела у тексті, на відповідність кількості сторінок роботи існуючим вимогам.

Готові тексти курсових та дипломних робіт мають бути подані у надрукованому вигляді, а тексти дипломних робіт продубльовані з точною відповідністю паперовому варіанту в електронному варіанті.

Науковий керівник курсової / дипломної роботи має, по отриманні готового тексту, написати об'єктивний відзив, у якому вказати на позитивні сторони роботи, висловити свої зауваження, рекомендувати (або не рекомендувати) роботу до захисту.

Науковий керівник має особливу увагу приділяти вихованню у здобувачів вищої освіти принципів доброчесності, проводити відповідну просвітницьку та роз'яснювальну роботу, знайомити з необхідними офіційними документами, прийнятими в Університеті, зокрема, з «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців».

Робота з ознаками плагіату не може бути прийнята з боку наукового керівника до розгляду і має бути повернена випускнику на доопрацювання.

Науковий керівник має підготувати здобувача до виступу під час захисту своєї курсової або дипломної роботи та бути присутнім на захисті. Науковий керівник має виступити на захисті курсової роботи з метою надання короткої характеристики роботі студента. У разі його обґрунтованої відсутності відзив наукового керівника повинен оприлюднити один з членів комісії.

Обов'язковим є виступ наукового керівника на захисті дипломної роботи перед Екзаменаційною комісією. Якщо за об'єктивних обставин науковий керівник дипломної роботи не має змоги бути присутнім на захисті, він має заздалегідь попередити про це голову Екзаменаційної комісії. Голова, зі свого боку, приймає необхідне рішення з метою забезпечення оприлюднення змісту відзиву наукового керівника. Під час виступу науковому керівнику слід уникати спроб взяти на себе обов'язок відповіді на наявні у рецензії чи висловлені членами Екзаменаційної комісії зауваження.

Додаток В-2. Пам'ятка рецензентові

Рецензент має дати об'єктивну характеристику роботі, з вказівками на її позитивні якості та недоліки. Виступ рецензента під час процедури захисту є обов'язковим. Тому він повинен з'являтися на засідання Екзаменаційної комісії заздалегідь. У разі об'єктивних обставин, що перешкоджають цьому, необхідно поставити до відома голову Екзаменаційної комісії як мінімум до початку роботи засідання того дня, в який має захищатись рецензована робота. За дорученням голови один з членів комісії або завідувач відповідної кафедри має зачитати рецензію. Рецензія має бути надрукована.

Від ретельності рецензії, аргументованості і повноти висновків рецензента значною мірою залежить оцінка випускної роботи Екзаменаційною комісією. Критичний підхід до випускної роботи – одна з необхідних ознак повноцінної рецензії, обов'язкова умова конструктивної дискусії під час захисту. Оцінка обґрунтованості наукових положень випускної роботи, їхньої достовірності й новизни повинна при цьому бути об'єктивною та відбивати як

позитивні, так і негативні сторони праці, зокрема рецензент має наголосити на ключових проблемах, звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту. У відзиві рецензент повинен оцінити зміст роботи, її завершеність у цілому й викласти зауваження щодо її змістової частини, рівня вирішення завдань, досягнення мети та оформлення.

Під час виступу на захисті випускної роботи рецензент викладає повністю зміст своєї рецензії, в якій проводиться аналіз всіх структурних частин роботи, підходи здобувача вищої освіти до проведення дослідження, здійснений в роботі аналіз джерел та історіографії, досягнуті результати тощо. Після цього рецензент публічно оголошує власну оцінку.

Додаток Г. Критерії оцінювання курсової / дипломної роботи

Критерії оцінювання	Рейтинг. бал за 100-бал. шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за нац. шкалою
- роботу виконано самостійно, зміст повністю відповідає назві, поставленій меті і завданням; - робота оформлена з дотриманням усіх вимог і написана грамотно; - роботу захищено на «відмінно» (доповідь здобувача вищої освіти чітка, аргументована, змістовна; відповіді на запитання членів комісії вичерпні та чіткі).	90-100	A	Відмінно
- роботу виконано самостійно, зміст відповідає назві, завдання виконані, мета досягнута; - робота оформлена з дотриманням усіх вимог, але містить незначні недоліки, зокрема, мовні та стилістичні; - роботу захищено на «добре» (доповідь здобувача вищої освіти змістовна і аргументована; відповіді на запитання членів комісії загалом правильні).	85-89	B	Добре
- роботу виконано самостійно, зміст загалом відповідає назві, завдання у цілому виконані, мета досягнута; - в оформленні роботи є недоліки, у тому числі мовні та стилістичні;	75-84	C	

- роботу захищено на «добре» (доповідь здобувача вищої освіти змістовна; відповіді на запитання членів комісії загалом правильні).			
- роботу виконано самостійно, але зміст розкрито недостатньо, завдання виконані частково, що позначилося на повноті досягнення мети; - недостатня кількість джерел та наукових робіт для розкриття теми; - в оформленні роботи є недоліки, мовні помилки; - роботу захищено на «задовільно» (доповідь здобувача вищої освіти не чітка, у ній зміст роботи розкритий не повністю; відповіді на запитання членів комісії не всі правильні або повні).	70-74	D	Задовільно
- роботу виконано в основному самостійно, зміст розкрито недостатньо, завдання виконані частково, мету досягнуто лише частково; - недостатня кількість джерел (першоджерел) і застарілість бібліографії; - в оформленні роботи є недоліки, мовні помилки, суттєві порушення вимог до стилю викладення матеріалу; - роботу захищено на «задовільно» (доповідь здобувача вищої освіти не чітка і не аргументована, у ній зміст роботи розкритий не повністю; відповіді на запитання членів комісії не всі правильні або повні).	60-69	E	
- зміст роботи не розкрито, здобувач вищої освіти не вміє користуватися науковим апаратом; - недостатня кількість джерел і застарілість бібліографії; - роботу оформлено без дотримання вимог, велика кількість мовних помилок; - роботу захищено на «незадовільно» (доповідь здобувача вищої освіти не відображає основного змісту роботи, відповіді на запитання членів комісії не правильні).	35-59	FX	Незадовільно
- робота не відповідає змістовним і формальним вимогам.	0-34	F	